

УДК 378.1 "312"

DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-3-48-55

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF KEY ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF OPEN EDUCATION IN THE WORKS OF DOMESTIC COMPARATIVISTS

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КЛЮЧОВИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ ВІДКРИТОЇ ОСВИТИ В РОБОТАХ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАРАТИВІСТІВ

Оксана HUBINA,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer

gubinaoxana_@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3575-5898>

Sumy National Agrarian University

✉ 160 Gerasim Kondratiev Str.,
Sumy, 40,000

Оксана ГУБИНА,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач

*Сумський національний аграрний
університет*

✉ вул. Герасима Кондратьєва,
160, Суми, 40000

Original manuscript received: October 12, 2020

Revised manuscript accepted: December 09, 2020

ABSTRACT

The article presents the results of research of socio-pedagogical and technological aspects of the development of open education in higher educational institutions of Ukraine and Great Britain. It is established that as a result of informatization of society there are new requirements for training of future specialists. Solving the requirements is to create an improved open (computer-oriented) environment with advanced computer equipment of educational institutions, laboratories, libraries; updating methodological support, pedagogical technologies and content of distance and e-learning based on the use of ICT; introduction of new forms and methods into organization of the educational process; introduction of open educational systems; using the method of formation of information and communication competencies of scientific and pedagogical workers, methods of assessing the quality of open electronic systems and free access to open educational resources; as well as in the study of the state, trends and monitoring of the development of open education.

The main technologies used in open education are presented, namely: a) case technology, which is a close analogue of distance learning technologies; b) TV technology; c) network technology. The most comprehensive classification of open education technologies in Ukrainian science is given: 1) scientific and educational information networks; 2) technologies to support virtual learning (in particular, web 2.0, etc.); 3) the global network "Partners in Learning Network"; 4) technologies of electronic design of pedagogical systems; 5) technologies of network e-distance learning; 6) electronic libraries; 7) near-zone communication technologies, in particular, mobile electronic technologies and special means; 8) electronic project of management technologies. It has been proven that the main advantages of open education are: accessibility, flexibility, parallelism, modularity, cost-effectiveness, internationality and coordination, which enable everyone to receive education. The use of elements of open education not only provides access to digital content, but also contributes to the improvement of education management and quality control.

Keywords: *open education, socio-pedagogical and technological aspects,*

innovative technologies, information and communication competencies, individualization of education, educational resources.

Вступ. Відкрита освіта є складним, комплексним соціальним феноменом, дослідження якого передбачає цілісне вивчення, систематизацію та класифікацію джерел у багатьох галузях знань, що утворили протягом останніх десятиліть розвинений багатодисциплінарний та інтердисциплінарний дискурс. До найбільш розвинених складових такого дискурсу належать дослідження в галузі філософії освіти, соціології освіти, освітньої політики, дидактики вищої школи, інформаційно-комунікаційних технологій, педагогічної інноватики, теорії організацій, порівняльної педагогіки тощо. Комплексний характер досліджуваної проблеми передбачає системний розгляд зовнішніх та внутрішніх чинників її розвитку, освітньо-політичних процесів та нормативних документів, цілей, завдань, принципів, функцій, змісту, форм, методів, засобів, технологій, результатів, критеріїв та процедур оцінки якості тощо. Усе різноманіття наукових розвідок вітчизняних авторів, об'єктом яких є відкрита освіта, ми об'єднали в кілька тематичних груп залежно від специфіки предмета, та виокремили такі аспекти розгляду, як теоретико-методологічний, освітньо-політичний, професійно-педагогічний, соціально-педагогічний, методичний, технологічний. Належність нашого дослідження до галузі педагогічної компаративістики зумовлює звернення до джерел порівняльно-педагогічного характеру, а саме: в галузі порівняльно-педагогічного британознавства, у яких розглядаються окремі аспекти досліджуваного нами освітнього феномену.

Мета статті полягає в дослідженні соціально-педагогічного та технологічного аспектів розвитку відкритої освіти в британських вишах.

Реалізація окресленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: характеристика основних чинників розвитку відкритої освіти; конкретизація актуальних завдань і напрямів, виявлення перспективного розвитку відкритої освіти.

Методи та методики дослідження. Розглядаючи соціально-педагогічний та технологічний аспекти проблеми, науковці переконують, що в результаті стрімкого технологічного розвитку суспільства постають нові можливості отримання якісної освіти. У дослідженнях компаративістів відзначається зростання потреби в застосуванні технологій відкритої освіти, що орієнтують навчально-виховний процес на всебічне дослідження й ретельне опрацювання процесів, пов'язаних із формуванням технологічних умінь як інтегративних характеристик сучасного педагога.

У контексті розгляду соціально-педагогічний та технологічний аспекти досліджуваної проблеми зосередимо далі увагу на працях вітчизняних та зарубіжних компаративістів. Зокрема, розглядом важливості застосування технологій відкритої освіти в системі інклюзивного навчання займаються Г. Давиденко та М. Чайковський;

використання дистанційних форм навчання у професійній підготовці фахівців у галузі соціальної роботи висвітлено в роботах І. Козубовська, О. Пічкар. Дослідженням особливостей використання технологій відкритої освіти займаються В. Биков, Р. Бужиков, Л. Виноградова, О. Висоцька.

Задля досягнення поставленої мети використовувались такі методи: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукової літератури та Інтернет-джерел.

Результати дослідження. Соціально-педагогічний аспект розвитку технологій відкритої освіти представлений у роботах таких науковців, як Г. Давиденко, С. Коваленко, І. Козубовська, О. Пічкар, С. Прийма, Н. Рокосовик, О. Фудорова, М. Чайковський та ін.

У дослідженнях українських науковців підкреслено велике значення відкритої освіти в системі інклюзивного навчання. Так, Г. Давиденко та М. Чайковський вважають, що головними принципами інклюзивної освіти є диференціація та індивідуалізація навчання. Реалізація індивідуалізованого навчання відбувається шляхом упровадження індивідуального графіка, що охоплює такі форми навчання, як дистанційне, індивідуальне, змішане, відвідування основних курсів або вільне відвідування. Використання дистанційного навчання надає процесу отримання знань гнучкості й доступності, завдяки ІКТ уможлиблює безперервне навчання. Серед трьох складових ефективності інклюзивного навчання (дидактична, психологічна та соціальна) науковці виокремлюють останню, як таку, що виходить на якісно новий рівень завдяки можливості паралельного навчання й використання ІКТ. У межах відкритої освіти, як підкреслюють українські дослідники, велике значення має активна співпраця викладачів та студентів із особливими фізичними потребами з громадськими, благодійними, мистецькими, науковими організаціями (Давиденко, 2015; Чайковський, 2016).

На необхідності використання дистанційної форми навчання в системі інклюзивної освіти наголошують дослідники Н. Рокосовик та О. Фудорова. Застосування зазначених елементів відкритої освіти сприяє посиленню інтеграції осіб із фізичними вадами в освітній процес, надаючи їм можливість безперервного навчання. Використання Інтернет-технологій, які забезпечують у процесі здобуття освіти гнучкість, доступність й ефективність, створює принципово нове віртуальне інформаційне середовище. У межах глобального освітнього простору особи з фізичними та розумовими вадами мають можливість не тільки отримувати якісну освіту завдяки використанню відкритих освітніх ресурсів (електронних журналів, бібліотек), а й брати активну участь у навчально-комунікаційному середовищі завдяки формам і методам відкритої освіти: веб-семінари та конференції, індивідуальні чи групові заняття в системі Skype тощо (Рокосовик, 2004; Фудорова, 2009).

Дотичними до соціально-педагогічного аспекту розгляду досліджуваної проблеми є наукові розвідки, присвячені вивченню

досвіду використання дистанційних форм навчання у професійній підготовці фахівців у галузі соціальної роботи. Означеними проблемами займалися українські науковці І. Козубовська та О. Пічкар. Так, суттєвими характеристиками дистанційного навчання дослідники вважають: гнучкість, модульність, паралельність, соціальну рівність, асинхронність, охопленість, рентабельність. Найбільш розповсюдженими моделями дистанційного навчання науковці називають такі: кейс-технологію, кореспондентську та консультаційну модель, а також модель мережного навчання. Серед функцій дистанційного навчання вчені виокремлюють такі: організаційну, навчальну, контрольну, коригувальну, комунікативну, рефлексивну та прогностичну. Українськими дослідниками окреслено контингент соціальних працівників, які потребують отримання професійних знань шляхом використання зазначених елементів відкритої освіти, а саме: службовці економічної сфери, безробітні (з певним рівнем середньої або професійної освіти), домогосподарки (що тимчасово не працюють), інваліди та соціальні робітники, які доглядають осіб із вадами здоров'я (Козубовська, 2015; Пічкар, 2009).

Отже, констатуємо, що дистанційне навчання стає необхідним у процесі отримання як елементарних знань та вмінь у певній галузі, так і для здобуття необхідної кваліфікації або навіть вищої освіти.

Вивчення особливостей використання форм дистанційного навчання в освіті дорослих у Великобританії займаються дослідники С. Коваленко та С. Прийма. Так, С. Коваленко доходить висновку, що дистанційні технології навчання уможливають активізацію процесу отримання вищої освіти дорослим населенням. З цією метою британським урядом розроблено моделі, які базуються на використанні дистанційних навчальних програм: автономні навчальні заклади (Відкритий університет), консорціум декількох навчальних закладів (консорціум «Співдружність в освіті»), університетська освіта (на базі одного навчального закладу), неформальне дистанційне навчання на основі мультимедійних програм (кампанія підвищення рівня грамотності населення «Право читати»). Головними завданнями освіти дорослих авторкою визначено такі: орієнтація на сучасні потреби роботодавців, гнучкість і прозорість освітнього процесу, фінансування й демократизацію системи шляхом децентралізації управлінських повноважень. Удосконалення освіти дорослих завдяки використанню дистанційних форм сприяє, як справедливо резюмує С. Коваленко, розширенню варіативності освітніх можливостей для саморозвитку та задоволенню освітніх потреб дорослого населення.

С. Прийма наголошує, що використання елементів відкритої освіти в процесі навчання дорослого населення надає останньому ознак доступності й безперервності. Відкрита освіта дорослих, як слушно зазначає автор, є складною самоорганізованою системою розвитку й соціалізації особистості, яка враховує освітні потреби дорослого

населення. Рушійною силою активної популяризації освіти дорослих є динамічні зміни соціально-культурного характеру на глобальному та локальному рівнях. Відкрита освіта дорослих надає можливість останнім легко пристосовуватися до швидкоплинних соціокультурних змін реальності, постійно підвищуючи свій компетентісно-кваліфікаційний рівень. Науковець визначає, що умовою ефективного розвитку відкритої освіти дорослих у європейських країнах є її нормативно-законодавче врегулювання, яке визначає цілі, принципи й механізми їхньої реалізації, права та обов'язки суб'єктів освіти та способи координації діяльності провайдерів освітніх послуг (Грийма, 2015).

Отже, використання елементів відкритої освіти уможлиблює процес отримання знань різними верствами населення в межах інклюзивної освіти та освіти дорослих.

Систематизація досліджень науковців у галузі педагогічної інноватики дозволила нам виокремити такий аспект розгляду проблеми, як *технологічний*. Висвітлення технологічного аспекту розвитку відкритої освіти є важливим завданням нашого дослідження, оскільки інформаційно-комунікаційна платформа відкритої освіти будується на комп'ютерно орієнтованих засобах та інформаційно-комунікаційних технологіях, (див. таблиця 1). Дослідженням особливостей використання технологій відкритої освіти займаються: В. Биков, Р. Бужиков, Л. Виноградова, О. Висоцька, О. Захарова, О. Локшина, О. Овчарук та ін. Згідно з працями названих учених, до основних технологій, що застосовуються у відкритій освіті, належать такі: а) кейс-технологія, яка є близьким аналогом технологій заочного навчання; б) TV-технологія; в) мережна технологія, що заснована на використанні й передачі навчальних матеріалів у мережі Інтернет. Найбільш всеохоплюючою в українській науці щодо технологій відкритої освіти є класифікація В. Бикова, яку з огляду на її актуальність та важливість для реалізації завдань нашого дослідження ми подаємо повністю: 1) науково-освітні інформаційні мережі, наповнені переважно освітніми і науковими відомостями та призначені для підтримки освіти і науки; 2) технології підтримки віртуального навчання (зокрема, web 2.0 та ін.); 3) всевітня мережа «Партнерство в навчанні» (Partners in Learning Network), яку створила компанія Microsoft; 4) технології електронного проектування педагогічних систем; 5) технології мережного е-дистанційного навчання. До таких технологій належать: створені закладами освіти й науковими установами навчальні, наукові та освітньо-організаційні ресурси, уніфіковані засоби навігації в інформаційному просторі й пошуку в ньому необхідних відомостей; 6) електронні бібліотеки, на основі яких забезпечується локальний і мережний доступ до цифрових наукових і навчально-методичних ресурсів; 7) технології комунікацій близької зони, зокрема, мобільні електронні технології і спеціальні засоби, завдяки яким можливо розвантажити Інтернет від значної кількості відносно невеликих за обсягами локальних і глобальних електронних комунікацій (з

можливістю доступу з них до ресурсів і сервісів Інтернет). Застосування учасниками навчально-виховного процесу мобільних засобів дозволяє здійснювати доступ до електронних ресурсів комп'ютерних мереж різного рівня і предметного спрямування; 8) електронні технології управління проєктами, на основі яких забезпечується підтримка автоматизованого управління проєктами і програмами інноваційного розвитку різних технічних і соціально-економічних систем, зокрема системи освіти і її складових (Биков, 2005).

Висновки. Отже, узагальнення численних досліджень вітчизняних науковців дозволяє констатувати, що завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій відкрита освіта набуває таких якостей, як доступність (можливість доступу до освіти різних соціальних груп); гнучкість (здатність слухачів навчатися у зручний час та у зручному місті); модульність (можливість сформувати індивідуальну навчальну програму, яка складається з набору незалежних курсів-модулів); паралельність (здійснення навчання одночасно з професійною діяльністю, без відриву від виробництва або іншого виду діяльності); економічність (економія витрат матеріальних, фінансових і людських ресурсів засобами використання технологій відкритої освіти);

З'ясування стану розробленості досліджуваної проблеми у вітчизняній науковій думці дозволило дійти висновку, що предметом розгляду вітчизняних науковців були, як правило, окремі аспекти розвитку відкритої освіти в університетах Великої Британії. Цілісного розгляду проблеми, а саме, генези, теоретичних, нормативно-правових, змістово-методичних та організаційних аспектів відкритої освіти в університетах Великої Британії здійснено не було, що підтверджує доцільність звернення до обраної проблеми.

Література

Биков, В. Ю. (2005). Дистанційна освіта: актуальність, особливості і принципи побудови, шляхи розвитку та сфера застосування. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології, 77-92.

Давиденко, Г. В. (2015). Теоретико-методичні засади організації інклюзивного навчання у вищих навчальних закладах країн європейського союзу (автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.01). Київ.

Коваленко, С. М. (2005). Тенденції розвитку освіти дорослих в Англії (остання чверть ХХ – початок ХХІ століття) (автореф. дис.. канд.. пед.. наук: 13.00.01). Житомир.

Козубовська, І. В. (2016). Підготовка педагогічних кадрів в системі дистанційної освіти Великої Британії. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», 29, 150–154.

Пічкарь, О. П. (2005). Система підготовки фахівців соціальної роботи у Великій Британії (автореф. дис..канд. пед..наук: 13.00.04). Тернопіль.

Прийма, С. М. (2015). Теоретико-методологічні засади проєктування і функціонування систем відкритої освіти дорослих в Україні (автореф. дис.. канд.. пед.. наук: 13.00.01). Київ.

Рокосовик, Н. (2004). Дистанційне навчання у вищій освіті людей з

особливими потребами. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами, 1 (3), 448–451.

Фудорова, О. М. (2009). Інтеграція осіб з обмеженими можливостями в соціум через механізми університетської освіти. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи, 23(844), 269 – 273.

Чайковський, М. Є. (2016). Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього простору (дис..д-ра пед..наук: 13.00.05). Луганськ.

References

Bykov, V. (2005). Dystantsiyna osvita: aktual'nist', osoblyvosti i pryntsypy pobudovy, shlyakhy rozvytku ta sfera zastosuvannya. Informatsiynе zabezpechennya navchal'no-vykhovnoho protsesu: innovatsiyni zasoby i tekhnolohiyi, 77- 92 [in Ukrainian].

Davydenko, H. (2015). Teoretyko-metodychni zasady orhanizatsiyi inklyuzyvnoho navchannya u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh krayin yevropeys'koho soyuzu (avtoref. dys... d-ra ped.. nauk : 13.00.01). Kyiv [in Ukrainian].

Kovalenko, S. (2005). Tendentsiyi rozvytku osvity doroslykh v Anhliyi (ostannya chvert' KHKH – pochatok KHKH stolittya) (avtoref. dys.. kand.. ped.. nauk: 13.00.01). Zhytomyr [in Ukrainian].

Kozubovs'ka, I. (2016). Pidhotovka pedahohichnykh kadriv v systemi dystantsiynoyi osvity Velykoyi Brytaniyi. Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya: «Pedahohika. Sotsial'na robota», 29, 150–154 [in Ukrainian].

Pichkar, O. (2005). Systema pidhotovky fakhivtsiv sotsial'noyi roboty u Velykoyi Brytaniyi (avtoref. dys..kand. ped..nauk: 13.00.04). Ternopil' [in Ukrainian].

Pryyma, S. (2015). Teoretyko-metodolohichni zasady proektuvannya i funktsionuvannya system vidkrytoyi osvity doroslykh v Ukraini (avtoref. dys.. kand.. ped.. nauk: 13.00.01). Kyiv [in Ukrainian].

Rokosovyyk, N. (2004). Dystantsiynе navchannya u vyshchyy osviti lyudey z osoblyvymy potrebamy. Aktual'ni problemy navchannya ta vykhovannya lyudey z osoblyvymy potrebamy, 1 (3), 448–451.

Fudorova, O. (2009). Intehratsiya osib z obmezhenymy mozhlyvostyamy v sotsium cherez mekhanizmy universytet's'koyi osvity. Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu im. V.N. Karazina. Seriya: Sotsiolohichni doslidzhennya suchasnoho suspil'stva: metodolohiya, teoriya, metody, 23(844), 269 – 273.

Chaykovs'kyi, M. (2016). Teoriya i praktyka sotsial'no-pedahohichnoyi roboty z moloddyu z osoblyvymy potrebamy v umovakh inklyuzyvnoho osvitn'oho prostoru (dys..d-ra ped..nauk: 13.00.05). Luhans'k.

АНОТАЦІЯ

У статті представлено результати дослідження соціально-педагогічного та технологічного аспектів розвитку відкритої освіти у вищих навчальних закладах України та Великої Британії. Встановлено, що в результаті інформатизації суспільства постають нові вимоги до навчання майбутніх фахівців. Вирішення вимог полягає у створенні вдосконаленого відкритого (комп'ютерно-орієтованого) середовища навчальних закладів, лабораторій, бібліотек; оновленням методичного забезпечення, педагогічних технологій та змісту дистанційного й електронного навчання на основі використання ІКТ; запровадженням нових форм і методів організації освітнього процесу; запровадженням відкритих навчальних систем;

використанням методики формування інформаційно-комунікаційних компетентностей науково-педагогічних працівників, методики оцінювання якості відкритих електронних систем та вільного доступу до відкритих освітніх ресурсів; а також у дослідженні стану, тенденцій і моніторингу розвитку відкритої освіти.

Представлено основні технології, що застосовуються у відкритій освіті, а саме: а) кейс-технологія, яка є близьким аналогом технологій заочного навчання; б) TV-технологія; в) мережна технологія. Наведено найбільш детальну в українській науці класифікацію технологій відкритої освіти: 1) науково-освітні інформаційні мережі; 2) технології підтримки віртуального навчання (зокрема, web 2.0 та ін.); 3) всесвітня мережа «Партнерство в навчанні» (Partners in Learning Network); 4) технології електронного проектування педагогічних систем; 5) технології мережного е-дистанційного навчання; 6) електронні бібліотеки; 7) технології комунікацій близької зони, зокрема, мобільні електронні технології і спеціальні засоби; 8) електронні технології управління проектами. Доведено, що головними перевагами відкритої освіти є доступність, гнучкість, паралельність, модульність, економічність, інтернаціональність та координованість, які надають можливість кожній людині отримувати освіту. Використання елементів відкритої освіти забезпечує не тільки доступ до цифрового контенту, а й сприяє вдосконаленню системи управління освітою та контролю її якості.

Ключові слова: відкрита освіта, соціально-педагогічний та технологічний аспекти, інноваційні технології, інформаційно-комунікаційні компетентності, індивідуалізація навчання, навчальні ресурси.